U. B. BERGEN
Ms. 16/1.22

FRITT FOLK

Ukeoversikt 24-6-1942.

DEN POLITISKE FRONT: Også denne uken bringer store nyheter fra den politiske front. Uken før ble det meldt om den nye engelsk-russiske pakt. Framfor alt fortalte denne traktat om økende internasjonalt samarbeid og forståelse. Dette inntrykk befests ytterligere av den samtale som nå finner sted mellom Churchill og Roosevelt. 19. juni ble det meldt at Churchill hadde foretatt sin tredje reise over Atlanterhavet på ti måneder. Reisen ble foretatt i største hemmelighet, og møtestedet holdes også hemmelig.---Sammen med Churchill fulgte militære sjefer og eksperter, bl. a. generalstabssjef sir Alan Brooke og Hastings Ismay. Det er nå kommet melding om at samtidig som Churchill og Roosevelt forhandler, er det også underhandlinger mellom framstående britiske og amerikanske militærledere.--Canadas førsteminister, Mackenzie King er også innkalt til drøftelsene.

Dette møte har derfor sikkert samme preg som møtet mellom Eden og Molotov: Det er den aktuelle militær-politiske situasjon og mere langsiktige og internasjonale problemer som drøftes.

Det er ennå ikke utsendt noe kommunike fra forhandlingene, men man venter et slikt i nærmeste framtid. Imidlertid har offisielle talsmenn nevnt noen av de sentrale emner: Den nye front og problemer i forbindelse med produksjonen og skipsfarten. Den kjente liberale redaktør Garvin mener at også de andre krigsskueplasser og u-båtfaren vil være gjenstand for samtalene.

Rossevelt uttalte etter at konferansen var begynt. Slaget om produksjon en har vi vunnet, tilbake står det å vinne slaget om fordelingen.

Det er for å vinne dette slaget at man har planlagt nye store skipsbygninger. For skipsfartsproblemet står i nær forbindelse med den nye front som skal opprettes, slik som vår medarbeider påpekte i siste nummer av Fritt Folk.--Det er veldige områder som kommer i betraktning her: Stillehavsområdet, Mellom-Østen, Russland og England skal alle ha forsyninger.

Det stilles således store krav til skipsfarten. Og det stiller seg nok v visse vanskeligheter i vegen, men disse er ikke større enn at det offisielt kan uttales: "Tonnasjespørsmålet kan forsinke offensiven, men ikke hindre dens iverksettelse." Og i forbindelse med slaget om Atlanterhavet og u-båtfaren sa Mackenzie King: Det avgjøres av kappløpet mellom tyskernes nybygging av u-båter og de alliertes nybygging av skip som kan ødelegge dette våpen. Og i så henseende er stillingen gunstig.

ØSTFRONTEN: Uken har stått i tegn av etårsdagen for krigsutbruddet mellom Russland og Tyskland. Militært sett har dette betydd at tyskerne har satt i gang et stormløp på Sebastopol for å ta denne byen. Det gjaldt for tyskerne å ha en seir å prange med på årsdagen. Men de fenomenale russiske forsvarere sørget for at tyskerne ble snytt for en slik seir. Tyskerne er helt overlegne i styrke. 22. juni anslo London de tyske styrker på Krim til 20 divisjoner. Russerne innrømmer at tyskerne har gridd å kjøre en kile inn i forsvarssystemet nord for byen. Men ellers bryter bølge etter bølge blodig sammen foran de russiske stillinger. Daglig mister tyskerne omlag 3000 mann i kampen mot forsvarerne av denne festningen som allerede har sikret seg et historisk ry. Man anslår fiendens tap til 5 tyske og 2 rumenske divisjoner etter nesten tre ukers ulik kamp. Og selv om tyskerne ettår sitt tredje hovedangrep i en 7 måneders beleiring endelig skulle makte å innta byen, vil ikke vinningen stå i noe rimelig forhold til de enorme tap i tropper og materiell. Tyskerne tåler ikke mange "seire" av denne typen.

På Karkowfronten hadde v. Bock samlet enhalv million mann, og for litt over en uke siden satte han i gang en ny offensiv etter at han og Timosjenko nylig hadde hatt et uavgjort oppgjør. Nå meldes det at denne nye offensiv av v. Bock allerede er i ferd med å ebbe ut. Kampområdene var 60 km. nordøst for Karkow og 120-150km. sydøst for Karkow i Izjumområdet. Russerne har holdt stillingene, og slagmarken er dekket av tusenvis med tyske lik og hundrevis med vrakrester av tyske tanks. I det siste meldes det også at russerne har gjenerobret flere sterkt befestede stillinger.

På midtfronten er en større by gjenerobret etter flere dagers kamp. Det opplyses ikke hvilken by det er.

Militæreksperter helder til den oppfatning at Hitler iår ikke vil være i stand til å sette i gang en lignende offensiv som den i fjor sommer. Antagelig har han oppgitt å ta 2 av sine tre hovedmål, nemlig Leningrad og Moskva. Det er truselen fra vest som avholder ham fra dette. Men han vil kanskje samle seg om å ta Kaukasus. Selv om han mot all forventing virkelig skulle greie dette, er krigen like lite avgjort for det. Seir kan han ikke få før de overmåte sterkt befestede strøk i nord også er tatt. Og det vil han ikke makte.---På årsdagen for krigsutbruddet uttalte Kalinin, den sovjetrussiske president, seg i samme retning. Han sa: Hele virksomheten i Sovjetsamveldet er omlagt for å møte krigens krav. Det russiske folk har nå alt det krigsmateriell som behøves og de våpen som skal sikre seiren. Den meget bebudede tyske våroffensiv ble det ikke noe av, og jeg kan tillitsfullt erklære at den tyske hær ikke lenger klarer å begynne en alminnelig offensiv langs hele fronten.

LIBYA OG MIDDELHAVET: Forrige uke ble stillingen i Libya betegnet som kritisk etter Bir Haceims fall. Fienden hadde da i tre ukers tid lidd meget alvorlige tap som han ikke ensct. Ved Bir haceims fall oppnådde Rommel den fordel at hans forsyningslinjer var blitt meget kortere, dessuten kunne han fra nå av konsentrere slagkraften nordover. I siste liten fikk briterne trukket styrkene sine bort fra Gazala, 15. juni. Senere fulgte det slag i slag, El Adem og Sidi Rezegh ble også oppgitt. Nå trakk en mindre del av 8: arme seg tilbake til Tobruk mens hovedstyrkene inntok nye kraftige stillinger ved den egyptiske grense.--Etter et overraskende og ualminnelig hårdt angrep ble Tobruk inntatt, men en del av garnisonen unnslapp i skip (20. juni). Dermed er slaget om Libya foreløpig avgjort, men meget senere enn hva tyskerne hadde tenkt, slik at når nå slaget om Egypt begynner har Rommel ikke den slagkraft som planlagt. Engelskmennenes stillinger ved den egyptiske grense er meget sterkt befestet. Sollum, Fort Cappuzzo og Halfayapassetvil nok bli alvorlige og hårde nøtter for å knekke for Rommel.

I England erkjenner man fullt ut at dette er et nederlag. Men Times framhever at et tapt slag ikke er det samme som et tapt felttog. Tross nederlaget er det ikke på noen som helst måte noen pessimistisk nederlagsstemning i England. Viljen til å ri stormen av er det framherskende drag i presse og kringkastning. Times framhever at fienden både må og skal drives vestover igjen. Det samme har den australske førsteminister Curtain sagt. Og disse meninger hviler på reelle forhold, for det meldes at Ritchie i det siste både har fått og får store forsterkninger.

Men det har også løpt inn lysere meldinger fra denne del av verden. Italienerne trodde seg endelig sterke nok til å ta opp kampen med de engelske flåte styrker. Med en større flåteavdeling gikk de til angrep på to britske konvoyer. Det utviklet seg kraftige sjø- og flåtetrefninger. Etter fire dagers kamp trakk italienerne seg tilbake. De hadde da med sikkerhet mistet en stor 10 000 tonns ktysser med 8 toms kanoner. Dessuten mistet de to destroere og en u-båt. Og på et stort slagskip ble det notert en torpedotreffer. Alt ialt mistet Aksen 65 fly under angrepet. Engelskmennene mistet en lett krysser, 4destroyere, 2 eskorteskip og 30 fly. Det var Atlee som ga denne erklæring. Han forsikret at store forsterkninger er undervegstil Libya, hvor alt skal gjøres for å gjen-Opprette stillingen.

KRIGEN I STILLEHAVET: Krigen i Stillehavet har nå vart så lenge at man etterhvert kan begynne å danne seg et bilde av hva som egentlig skjer. Japan sluttet seg til aksemaktene da de allierte tilsynelatende satt verst i det. Tyskland og dets allierte hadde hatt store, men meget kostbare seire i øst. Og så gjorde altså Japan det samme som Italia et og et halvt år i forvegen hadde gjort: Håpet om en lettkjøpt seir forledet Japan til å begå en skjebnesvanger bommert. Japnerne trodde selv at de skulle bli det utslagsgivende lodd i vektskålen.

I en voldsom lynoffensiv tilføydde de England og Amerika hårde og følelige tap—I begynnelsen var deres strategi dels konservativ: De gjor-

de landevinninger som f. eks. på Filipinene og mange andre steder.Men deres strategivar også av en radikal art:Ved det overraskende angrep på Pearl Harbour i begynnelsen av krigen ville japanerne tilintetgjøre de fientlige stridskrefter uten å ta land.

I begynnelsen var den japanske offensiv vestlig rettet.Meningen var å bryte de alliertes barriere i India og Mellom--sten.Det gjaldt nemlig for aksemaktene å opprette en meget nødvendig kontakt med hverandre. Japan var uten tvil satt inn i Hitlers offensive planer i Europaog Afrika.

Men etterhvert begynte utviklingen å ta en uheldig vending for aksemaktene.Amerikanerne hadde summet seg etter de første slagene og begynte nå selv å slå hårdere og hårdere til.Og i India økte motstanden.På den annen side holdt ikke Hitler sine løfter.Avgjørelsem i Russland er fjernere enn noensinne-i allfall til Hitlers fordel.Og Egypt ble ikke tatt,og det er lite som tyder på at det skal skje.

Så kom slaget i Koralhavet med et overveldene nederlag for Japan: Japanerne måtte nå legge om sin strategi.Paradoksalt nok kan denne betegnes som en"defensiv offensiv".For da de oppdaget at de ikke fikk den lovede støtte i Hitler samtidig som deres egne vanskeligheter ble større,, ble det klart for dem at nå gjaldt det å trygge sin egen sikkerhet. Offensiven er ikke lenger vestlig rettet mot India,men mot Kina,hvor de har satt i gang en storstilet offensiv for å sikre seg mot at de alliierte der skal kunne bruke baser for et angrep på Japan.

Skipstapene for japanerne er blitt mere og mere katastrofale.Man anslår at japanerne allerede har mistet en fjerdedel av sin handelstonnasje. Det var for å sikre seg mot vest at angrepene på Midway og Aleutene fulgte.Disse angrepene forteller om nok en forandring i den japanske srtategi.Den radikale strategi fra Pearl Harbour er oppgitt.Det var en konservativ strategi med invasjonsstyrker som var det karakteristiske for angrepet på Midway og Aleutene.Disse amerikanske støttepunktbetydde en alvorlig trussel mot Japan.

Japanerne har all grunn til å ta sikkerhetsforanstaltninger:For den tid kommer da de selv vil bli drevet over på en nådeløs defensiv.

VESTFRONTEN:Luftoffensiven mot Tyskland fortsetter med nattangrep. Emden har i forlpne uke hatt tre kraftige og konsentrerte flyangrep. Natt til igår hadde denne viktige havnebyen sii 77. angrep.Den fjerde natten ble mål i Ruhrdistriktet også angrepet av en stor styrke.Flyplasser og tyske stillinger i det okkuperte Europa ble også angrepet. Fra alle disse nattopersjoner savnes alt i alt 30 britiske fly.Enkelte netter har det vært mindre tyske forstyrrelsesangrep mot England.

Dagoffensiven over Frankrike har også fortsatt.Under en av disse operasjoner utmerket en norsk Spitfireavdeling seg.De skjøt ned tre tyske jagere.To norske flysavnes.-- Flyminister Archibald Sinclair har nylig i en tale kunngjort at Tyskland om kort tid vil utsettes for masseangrep av 2-3000 fly av gangen.Deretter skal krigen avgjøres av de britiske armeer som vil gå til aksjon mot Tyskland.

De norske aviser er fulle av beretninger om den motstand engelskmennene møter i India,og i denne kampanje skal Gandhi spille en stor rolle. Men i England er det nettopp offentliggjort en loyalitetserklæring fra Gandhi.Han sier at England og India har de samme mål.Og vennskapsytringer fra aksemaktene er av liten betydning,som vi har sett.--Det er slik fientlighetene arter seg i India!

Det har vært holdt tallrike møter i England for å feire etårsdagen for krigsutbruddet mellom Russland og Tyskland,men også for å feire den nye traktat mellom England og Russland.Ved et av disse møtene talte Strafford Cripps.Han talte om hjelpen fra Amerika og den nye front: "Når vi slår,la oss slå hårdt og med bestemthet og med Berlin som mål før vi stopper."Videre nevnte han at nasipropagandaen forteller Engalnd og det øvrige Europa at det er Russland som vil gå av med profitten. Men det russiske folk forteller de det motsatte:at det er England som vil dra avgårde med kaka.Men tyskland vil aldri makte å sprenge det nye vennskap med den slags propaganda.

vvVvv

Fritt Folk har i et tidligere nummer brakt endel av den diskusjon som nå pågår i England om en rekke innenrikske problemer som må løses. Vi har i dette nummer den store glede å bringe en artikkel fra det absolutt mest faglige og kompetente hold om endel norske etterkrigsproblemer:

"Når nordmenn i dag kommer sammen drøftes ofte hva nytt som bør føres inn i vår demokratiske statsskikk etter krigen. Det er riktig å reise dette spørsmål. Det folkestyret vi hadde ga oss menneskerettigheter som vi nå fører en felles nasjonal kamp for å vinne tilbake. Likevel er det ingen svakhet om vi erkjenner at vi må videre fram enn vi var kommet, da krigen brøt inn over oss. Statsmenn på de alliertes side har formet sitt slagord for framtidens demokrati i to krav: Frihet for frykt og frihet for fattigdom. Det første av disse krav er naturlig i pakt med demokratiets gamle frihetsideer. Det betyr rettssikkerhet, både for stater og for individer. Men det annet krav er oppstått av mellomkrigstidens bitre erfaringer og varsler inn en ny tid: Det betyr erkjennelse av at de moderne industrisamfunn krever høyere samfunnsmessige organisasjonsformer, at all frihet vil henge i luften hvis ikke demokratiet organiserer arbeidskraft og naturrikdommer i kampen mot arbeidsløshet, økonomisk planløshet og sosial urett.

Tidens finansielle teknikk gir den moderne stat mulighet for å gjennomføre dette program. Mange spørsmål må her avgjøres gjennom den politiske debatt og interessebrytning, som vil og bør vende tilbake når vi igjen får vår frie forfatning. Men noen av de viktigste forandringer som bør gjøres i vår statsskikk, vil nettopp ha til hensikt å gjøre det lettere for statsledelsen å anvende moderne virkemidler for å gjennomføre sine oppgaver.

Gjennom statsbudsjettet har vi mulighet for, direkte og indirekte, å sørge for at all arbeidskraft kan skaffes beskjeftigelse, og gjennom anleggsvirksomheten kan Staten angi både retning og fart i en storstilt teknisk utbygning av landet. Men da har budsjettbehandlingen i den form vi kjenner den fra norsk politikk overlevd seg selv. Regjeringen vil også i fremtiden være parlamentarisk ansvarlig overfor Stortinget, men den må få en videre arbeidsfullmakt så lenge den sitter. Den detaljerte komite og Stortingsbehandling av sterkt spesifiserte bevilgningsbudsjetter har brakt inn lite av verdi, men mange uskikkelige hensyn ved behandlingen av som regel rent tekniske og faglige spørsmål. Den har framfor alt voldt en betraktelig forsinkelse av alle offentlige bevilgningssaker. Bevilgningene må gis i store hovedposter, så Regjeringen kan treffe sine disposisjoner raskt og fritt. Den kan da også gi de underordnede administrasjonssjefer friere hender enn skikk og bruk har vært. Ansvaret blir et senere spørsmål, som henger sammen med den politiske stilling i det hele.

Med Statens nye innsats for arbeid og plan må vi skape en stor og ny offentlig institusjon for behandling av tekniske og vitenskapelige spørsmål, som reiser seg i forbindelse med utbyggingen av landet. Norges Økonomiske Selvhjelpsråd var kimen til en slik institusjon, men må organiseres med alle moderne hjelpemidler og gode arbeidsmuligheter for vitenskapsmenn og tekniske eksperter, og med avgjørende innflytelse på alle spørsmål som naturlig hører inn under dette.

Tilslutt skal nevnes et skjebnespørsmål som ligger i selve folkeoppdragelsen. Demokrati krever kunnskap, men vår skole har ikke gitt barna nok av den praktiske samfunnskunnskap som livet krever i et moderne demokrati. Barna må lære folkestyrets grunnsetninger om den personlige frihet og samfunnsmessig ansvr; og de må lære hvordan offentlig administrasjon praktisk fungerer. Opplysningsarbeidet må heller ikke slutte med skolen. Det er i Statens interesse å sørge for at det spres mer saklig opplysning om samfunnsspørsmål. Kan slik opplysning bringes ut til alle lag av folket, da lærer folket å styre seg selv. Det er å "flytte frihetens grenser", som Nordahl Grieg sier, "videre ut et steds."

PRO PATRIA